

Kapittel 1

Innledning

rss feedback

frembringer internett
nye former for
litteratur
lol

I det lille diktet «rss feedback» fra samlingen *aaliyah* (2011) spør forfatteren Audun Mortensen hvorvidt internett frembringer nye former for litteratur. Hans korte og ironiske svar er «lol», altså akronymet for «laughing out loud».¹ Til tross for den knappe og nærmest upoetiske formen innfanger «rss feedback» en viktig ambivalens i litteraturen og det litterære landskapet i samtiden. På den ene siden synes Mortensen å avvise forestillingen om at digitaliseringen setter spor etter seg i litteraturen, bare tanken får ham til å le. Er det kanskje slik, kunne man spørre, at litteraturen har en annen status og tilhører annen diskursiv orden enn det mangfoldet av uttrykksformer som florerer på nettet? At *aaliyah* utelukkende er publisert på papir og altså ikke er tilgjengelig som e-bok, bidrar til å understreke poenget: Det er fremdeles boken som er litteraturens privilegerte medium. På den andre siden legger vi merke til hvordan Audun Mortensen

låner det språklige uttrykket sitt fra nettopp internettet og den digitale mediekulturen «rss feedback» i utgangspunktet synes å avvise. Diktets form kan med andre ord sies å underminere det semantiske innholdet, og slik blir den underliggende antagelsen bekreftet: «rss feedback» er selv et eksempel på hvordan digitaliseringen og den digitalteknologiske utviklingen bidrar til å frembringe «nye former for litteratur».

Hva skjer med litteraturen når omgivelsene digitaliseres? Det er dette enkle, men likevel svært sammensatte og komplekse spørsmålet som danner utgangspunkt for denne bokens diskusjoner og analyser. *Litteratur i en digital tid* er en kartlegging og en undersøkelse av digitaliseringen på litteraturens område sett fra forfatternes og lesernes perspektiv, og med en særlig interesse for litteraturens tematiske og formmessige aspekter. Det er de estetiske konsekvensene av digitaliseringen det skal handle om, ikke primært bokbransjens utfordringer eller skjønnlitteraturens posisjon eller funksjon innenfor et større mediekulturelt landskap. Jeg undersøker og analyserer hvordan den digitalteknologiske utviklingen tematiseres i samtidslitteraturen, hvordan både etablerte og fremvoksende litterære uttrykksformer preges av de nye lese- og skriveteknologiene, og hvordan de pågående teknologiske, samfunnsmessige og kulturelle endringsprosesser bidrar til å sette spor etter seg i grunnleggende begreper som «forfatteren», «leseren», «boken» og «den litterære teksten».

Diskusjoner om digitaliseringen av litteraturen har lenge hatt en tendens å bli svært polariserte. På den ene siden argumenteres det for at digitaliseringsprosessen går for langsomt, at litteraturen – og bokbransjen spesielt – henger etter, og at den teknologiske utviklingen verken kan reverseres eller styres. Det har blitt fremstilt nærmest som et imperativ at vi må bidra til at vi får en digital litteratur, og for enkelte har det å lese digitalt blitt et mål i seg selv. På den andre siden ser vi en tendens blant mange aktører på litteraturens område til å distansere seg fra de utfordringene som knytter seg til den digitalteknologiske utviklingen. Mange er bekymret for at digitaliseringen vil kunne sette

viktige kulturelle verdier på spill. Andre synes å mene at litteratur og lesing handler om noe annet enn digitale data, digital kultur og digitale kommunikasjonsteknologier. Dessuten, kunne man tilføye, vil e-boken aldri kunne erstatte papirbokens materielle og sanselige kvaliteter.

Det er et paradoks at både «teknologioptimistenes» og «boknostalgikernes» argumenter leder frem til noen av de samme konklusjonene: Vi befinner oss midt i en digital revolusjon. Boken er død, romanen er død, og selv om romanen fremdeles hadde vært en relevant litterær sjanger i digitaliseringens tidsalder, ville vi ikke lenger vært i stand til å lese den eller forstå dens kvaliteter. Internett surfing har nemlig ført til en svekkelse av evnen til fordypning og konsentrasjon og dermed av evnen til dypere tenkning. Ordvalgene i en rekke boktitler de senere årene aksentuerer den dramatiske situasjonen vi angivelig står overfor. I *Print Is Dead. Books in Our Digital Age* av Jeff Gomez handler det om bokmediets siste fase.² I *The Shallows. How the Internet is Changing the Way We Read, Think and Remember* diskuterer Nicholas Carr hvordan digitale teknologier gjør oss stadig mer overfladiske og grunne i tenkningen.³ Og i tittelen til essaysamlingen *The Edge of the Precipice. Why Read Literature in the Digital Age?* mer enn antydes det at vi allerede står på kanten av stupet.⁴ Boken er død. Vi evner ikke lenger å tenke dype og sammenhengende tanker. Og litteraturen er det vi klamrer oss til når vi nærmer oss kulturens sammenbrudd.

Men befinner vi oss virkelig på kanten av et stup? Hvordan fortøner situasjonen seg hvis vi lar analysene ta utgangspunkt i forfatterens virksomhet, i den litteraturen som skrives, snarere enn å rette blikket mot bok-, medie- og teknologibransjenes egne virkelighetsforståelser? *Litteratur i en digital tid* rommer ingen dystre spådommer om papirbokens død, litteraturens forvirring eller kulturens forfall, og heller ingen utopiske spekulasjoner om fremtidens litterære former. Ambisjonen er å tegne et mer balansert eller sammensatt bilde av digitaliseringens påvirkninger på litteraturen – og omvendt av litteraturens utforskning av

det digitale. For hva er realitetene «på bakken»? Interessen for litteratur er stor i Norge. Og med svært mange gode forfattere befinner vi oss på mange måter i en gullalder. Men selv om det finnes viktige unntak, og vi skal bli nærmere kjent med flere av disse i løpet av denne boken, er det relativt få av samtidens norske forfattere som aktivt tematiserer den digitalteknologiske utviklingen i tekstene sine, eller som utforsker digitale alternativer til boken som publiseringsplattform, eller som eksperimenterer med interaktive og multimodale tekster tilpasset nettbrettene funksjonaliteter. Snarer enn å bryte nytt land i det digitallitterære landskapet viderefører og videreutvikler de den litterære tradisjonen og boken som medium. Heller ikke blant leserne har de radikale endringene inntruffet så langt. Over nitti prosent av befolkningen i Norge leser minst én bok hvert år, og selv om e-boken langsomt vinner terreng, er papirboken fremdeles det desidert viktigste mediet for formidling av litterære tekster.

Hva skyldes denne tilsynelatende mangelen på interesse for det digitale? Kanskje befinner vi oss fremdeles i en tidlig fase av utviklingen. Kanskje er det slik at konsekvensene av digitaliseringen vil bli mindre iøynefallende enn vi først kunne tenke oss. Eller kanskje er det slik at litteraturen med vilje plasserer seg på en viss avstand fra den digitalteknologiske utviklingen, nettopp for å kunne studere den på avstand og med et kritisk blikk? Dette betyr ikke at digitaliseringen ikke vil føre til store og grunnleggende forandringer i årene fremover, for de tror jeg nok vil komme. Her vil jeg imidlertid, i tråd med ambivalensen i Audun Mortensens «rss feedback», fremheve de ofte langsomme og sjelden entydige endringsprosessene. Slik håper jeg at denne bokens litterære lesninger, forfatterintervjuer, teknologibeskrivelser og teoretiske refleksjoner kan bidra til å innfange noen viktige tendenser i litteraturen i samtiden. Ennå vet vi ikke hvilke former litteraturen kommer til å få i digitaliseringens tidsalder, hvilke tema som kommer til å bli oppfattet som de mest sentrale, eller hvordan vi kommer til å tenke rundt begrep som «forfatter», «tekst» og «leser». Ikke desto mindre forsøker *Litteratur i en*

digital tid å presentere noen forfattere, lese noen tekster, formulere noen begreper, skissere noen perspektiver og diskutere noen forklaringsmodeller og på den måten frembringe noen verktøy som kan gjøre det mulig å forstå og håndtere situasjonen.

Det er først og fremst *skjønnlitteraturen* og det skjønnlitterære feltet det handler om i denne boken. Jeg bruker «litteratur» synonymt med det litt smalere begrepet «skjønnlitteratur». Også innenfor sakprosaen (læremidler for skolen, akademisk faglitteratur, generell sakprosa og ikke minst journalistikken) ser vi en svært interessant og viktig utvikling i forbindelse med digitaliseringen, og i mange tilfeller er endringene større og mer dyptgripende her enn på skjønnlitteraturens område. Men selv om også denne utviklingen hadde fortjent en egen studie, konsentrerer altså *Litteratur i en digital tid* seg om skjønnlitteraturen. Det er litteraturen som estetisk uttrykksform det handler om, og ikke primært boken som medium eller skriftkulturen som sådan. Hvordan velger jeg så å definere litteratur? Hvilke type tekster velger jeg å betrakte som «litterære»? Denne boken forholder seg til en nokså pragmatisk definisjon av begrepet. På den ene siden forstår jeg litteratur som en type «oppdiktet, skapende, kunstnerisk eller estetisk orientert skrivekunst». Litterære tekster er altså tekster med viktige narrative, poetiske eller dramatiske kvaliteter. På den andre siden forholder jeg meg til en institusjonell forståelse av litteraturen: Litterære tekster er tekster som de litterære institusjonene, det vil si litteraturkritikken, academia, innkjøpsordningen, bokbransjen og andre, velger å behandle som litteratur.

Samtidig velger jeg å skille mellom litteratur som en type ordkunst eller tekstbasert kunstform og andre kunst- og kulturuttrykk som i større eller mindre grad gjør bruk av tekst eller litterære virkemidler. Jeg velger altså å avgrense litteraturen fra andre tilstøtende, estetiske uttrykksformer. Et dataspill kan riktignok inneholde betydningsfulle narrative elementer, men det vil fremdeles være et dataspill – og ikke litteratur. En Twittermelding kan utvilsomt gjøre bruk av poetiske virkemidler, men

dette betyr ikke dermed at jeg leser alle Twitter-meldinger som litterære eksperimenter. En god historie trenger ikke nødvendigvis å ha litterære kvaliteter, og et maleri er fremdeles et maleri selv om lerretet er fylt med ord. Det jeg primært forsøker å forstå i denne boken, er altså ikke hvordan grensene mellom litteraturen og andre tilstøtende uttrykksformer er i ferd med å bli mer porøse som en følge av digitaliseringen, eller hvordan grensene mellom kunstartene blir mer diffuse når de alle formidles via de samme digitale kanalene. Det jeg derimot forsøker å forstå, er hva litteraturen er, og hva den kan være innenfor rammene av det digitale.

Måten jeg definerer litteratur på, er slett ikke uproblematiske. For det første kan det være vanskelig å skille mellom sakprosa og skjønnlitteratur, og skillelinjene er i ferd med å bli stadig mer uklare. I de senere årene har vi sett en rekke eksempler på skjønnlitterære tekster med en tydelig forankring i virkeligheten, samtidig som vi har sett en rekke eksempler på sakprosa med åpenbare skjønnlitterære kvaliteter. Enkelte av tekstene jeg analyserer i denne boken, befinner seg i dette skjæringspunktet. Når det allikevel har vært mulig å forholde seg til disse som skjønnlitteratur, har det sammenheng med nettopp de institusjonelle sjangerbestemmelsene. For det andre – og dette er kanskje det viktigste poenget i denne sammenheng – er både litteraturen, de litterære institusjonene og våre begreper om litteraturen i ferd med å forandre seg som en følge av digitaliseringen. De kulturelle uttrykksformene som i dag befinner seg i litteraturens randsone, kan potensielt komme til å bli betraktet som helt sentrale i fremtiden. Og litterære uttrykksformer som jeg i dag overser på grunn av deres «manglende litterære kvaliteter», kan komme til å bli betraktet som litteratur av stor verdi innenfor et annet estetisk paradigme. Allerede i dag kan vi se hvordan etablerte kvalitetsnormer er i ferd med å bli utfordret av nye digitale uttrykksformer. Når jeg i denne boken allikevel tar utgangspunkt i en relativt avgrenset og «konservativ» definisjon av litteraturen, er det altså med en bevissthet om at det objektet jeg studerer, allerede er i ferd med å bevege seg ut av de oppstilte rammene. Men jeg mener at

de tydelige rammene nettopp kan være med på å anskueliggjøre poenget. Ved å ta utgangspunkt i noen bestemte kjennetegn blir det lettere å vise hvordan den digitale utviklingen bidrar til å sette litteraturen og det litterære landskapet i bevegelse.

Mens *Litteratur i en digital tid* forholder seg til en avgrenset definisjon av begrepet «litteratur», opererer den med en relativt romslig definisjon av begrepet «digitalisering». ⁶ Ordet «digital» (fra latinske *digitus*, opprinnelig finger) kan oversettes med formuleringen «i form av tall eller siffer». Å digitalisere betyr med andre ord «å gjøre om til tall». Begrepet henviser til den mest grunnleggende operasjonen i all digital teknologi, nemlig gjengivelsen av analog informasjon, for eksempel litterære tekster, som digitale data, altså som tall, eller mer presist, som kombinasjoner av sifrene null og ett. Men begrepet «digitalisering» har ikke bare denne avgrensede, mer tekniske betydningen. Slik jeg forstår og anvender begrepet i denne boken, henviser «digitalisering» til en rekke forskjellige fenomener og forhold. Det henviser til helt konkrete digitalteknologiske innretninger som for eksempel datamaskiner, lesebrett, nettbrett og smarttelefoner. Det henviser til den litterære eller estetiske anvendelsen av disse teknologiene. Det henviser til de kulturelle og samfunnsmessige endringsprosessene som den digitalteknologiske utviklingen er en del av og baner veien for. Og endelig henviser det til litteraturens, kunstens og kulturens refleksjoner over disse endringsprosessene. Begrepet «digitalisering» refererer med andre ord til et mangfold av ulike prosesser, og selv om oppmerksomheten i denne boken hele tiden er rettet mot skjønnlitteraturen og den estetiske dimensjonen av digitaliseringen, ønsker jeg ikke å avgrense begrepet: Det er nettopp kompleksiteten i forholdet mellom digitaliseringen og litteraturen jeg forsøker å beskrive.

Digitaliseringen, forstått som en slik mangfoldig prosess, fører til dyptgripende endringer i litteraturens kulturelle, økonomiske og samfunnsmessige omgivelser. ⁷ Digitale teknologier har allerede fått en dominerende rolle i samfunnet og blitt en integrert del av livene våre. Erfaringene våre av den ytre verden, forholdet

til menneskene rundt oss, måten vi tenker på, hvordan kunnskap produseres og sirkuleres, vår egen selvforståelse og hvordan personligheten vår formes – alt dette er aspekter ved samtidens virkelighetserfaringer som i stor grad er preget av de digitale kommunikasjonsteknologiene, av den globale mediekulturen, av de sosiale mediene og av den overveldende strømmen av informasjon som internett og World Wide Web legger til rette for. Dagens forfattere skriver kort sagt innenfor rammene av en digital kultur, og som jeg allerede har vært inne på i forbindelse med Mortensens «rss feedback», er det er vanskelig å unngå impulsene fra det digitale. Selv forfattere som velger å holde fast ved de tradisjonelle skrive- og medieteknologiene, må på et eller annet plan forholde seg til at omgivelsene, altså den virkeligheten de er en del av, digitaliseres. Undersøkelsene i *Litteratur i en digital tid* forholder seg derfor ikke først og fremst til den mer eksperimentelle digitale litteraturen, men interesserer seg i like stor grad for den litteraturen som utfolder seg innenfor de mer tradisjonelle formene og formatene. Det er litteraturens «sentrum» snarere enn dens marginer jeg ønsker å undersøke i denne boken, og det er en grunnleggende tanke at den indirekte påvirkningen på litteraturen fra de digitale teknologiene ofte kan være like betydningsfull og like interessant å undersøke som den mer eksplisitte utforskningen av digitale medier i litterære sammenhenger.

Selv om de kulturelle og samfunnsmessige endringsprosessene knyttet til digitaliseringen danner et viktig bakteppe for denne bokens undersøkelser, forsøker jeg å la analysene ta utgangspunkt i konkrete litterære eksempler, og ikke minst i de konkrete skrive-, lese- og medieteknologiene som bidrar til å forandre det litterære landskapet i Norge og internasjonalt. For digitaliseringen fører ikke bare til forandringer i den erfaringsvirkeligheten som litteraturen beskriver. Helt konkret fører den til at litteraturen blir produsert, distribuert og lest på en annen måte i dag enn tidligere. For det første har datamaskiner og digitale tekstbehandlingsprogrammer for lengst overtatt for papiret, håndskriften og skrivemaskinen som de viktigste skrivedskapene for samtidens

forfattere – igjen med viktige unntak. I tillegg er både forlagenes arbeidsprosesser og selve bokproduksjonen (layout og trykking) i stor grad basert på digitale teknologier, slik at også papirbøker i dag kan sies å ta form som digitale tekster før de trykkes. For det andre: Selv om litteraturens tradisjonelle formidlingskanaler fremdeles står sterkt, spiller digitale boksamlinger og bibliotek, e-bøker, nettbokhandlere og omtaler i sosiale medier en stadig viktigere rolle i distribusjonen og formidlingen av litterære tekster. Dette betyr ikke bare at etablerte næringskjeder innenfor bokbransjen utfordres, men også at tradisjonelle institusjoner som bibliotekene, litteraturkritikken og de fysiske bokhandelene settes under press. For det tredje: På lesingens område er e-bøker, lesebrett, nettbrett og andre digitale publikasjonsplattformer i ferd med å utfordre den tette forbindelsen som lenge har eksistert mellom boken og litteraturen. Selv om papirlesingen holder stand, blir en stadig større del av litteraturen lest digitalt eller innenfor det man kan beskrive som et digitalt miljø. Vi har ofte smarttelefonen eller nettbrettet lett tilgjengelig når vi leser, og dette kan føre til at lesingens form endrer karakter. Men kan det også føre til endringer i vår forståelse av boken og litteraturen? Kommer litteraturen til å få en annen betydning og derfor en annen form? Et grunnleggende spørsmål jeg stiller i denne boken, er altså hvordan endringene i produksjon, distribusjon og lesing av litterære tekster bidrar til å forandre litteraturen og det kulturelle landskapet som litteraturen er en del av, og hvordan disse endringene bidrar til å forandre litteraturens estetiske former.

E-bokens fremvekst er det viktigste og mest iøynefallende uttrykket for digitaliseringen på litteraturens område. Men selv om e-boken står sentralt og spiller en avgjørende rolle i de pågående endringsprosessene, handler *Litteratur i en digital tid* ikke kun om denne. Hvis man vil forstå hvordan digitaliseringen bidrar til å forandre litteraturen og det litterære landskapet i samtiden, kan man ikke begrense seg til å studere de enkelte mediene eller de enkelte litterære uttrykksformene isolert. Tvert imot må man se litteraturen, medieteknologiene og de mer overordnede

digitaliseringsprosessene som en helhet. Jeg skal forsøke å være litt mer konkret: For å forstå e-bokens betydning for utviklingen av litteraturen er det ikke nok å forstå hvordan det nye distribusjons- og leseformatet bidrar til å forandre økonomi, struktur og maktforhold i bokbransjen. Like viktig er det å forstå hvordan e-bokteknologien faktisk fungerer, og hvilke estetiske muligheter eller begrensninger e-bokformatet gir forfatterne. Man må forstå hva det vil si å lese i et digitalt miljø, og hvordan nye lesevaner kan føre til at nye litterære former vokser frem. Og man må forstå hvilken betydning de sosiale mediene spiller eller kan spille i denne situasjonen, og hvordan forfatterrollen på ulike måter settes i bevegelse. For å nevne noe. Innenfor rammene av denne boken er det ikke rom for å gå i dybden på alle disse områdene. Ambisjonen er snarere å strekke opp det brede lerretet. Jeg skal forsøke å tegne et kart over det litterære landskapet i samtiden for på den måten å kunne beskrive en rekke forskjellige – men sentrale – endringstendenser i relasjon til hverandre. Samtidig gir dette meg anledningen til å gå i dybden på de estetiske spørsmålene.

En stor del av forskningen på litteratur og digitalisering har så langt konsentrert seg om e-bokens fremvekst og om bokbransjens utfordringer i forbindelse med digitaliseringen sett fra et økonomisk eller sosiologisk perspektiv. Også medievitenskapen har bidratt med viktige innsikter om digital mediekultur, om bruken av sosiale medier og mer spesifikt om ulike medieteknologiers virkemåte. Både bransjeperspektivet og det medievitenskapelige perspektivet er av stor betydning for å forstå hvordan digitaliseringen setter spor etter seg i litteraturen. Det som har manglet i mye av den tidligere forskningen, er blikket for litteraturens tematiske og formmessige aspekter forstått i en medieteknologisk kontekst. Å bidra til å fylle dette hullet i forskningen er en viktig ambisjon med denne boken. Det handler om å gå ett skritt videre: Ikke bare se på litteraturens økonomiske og medieteknologiske rammer, men å undersøke selv kjernen. I *Digital Modernism. Making It New in New Media* argumenterer Jessica Pressman for hvordan tradisjonelle, humanistiske metoder kan bidra til å

belyse, historisere og kontekstualisere nye medieuttrykk generelt og den digitale litteraturen spesielt.⁸ Selv velger hun å anvende nykritikkens nærlesningsstrategier i møtet den elektroniske litteraturen. Denne boken baserer seg på en lignende tilnærming til litteraturen. Selv om det har vært nødvendig å hente metodologiske og teoretiske innsikter fra blant annet medievitenskapen, henter jeg de viktigste redskapene mine fra litteraturvitenskapens tradisjonelle verktøykasse. Det er litteraturen som danner utgangspunktet for min tilnærming til digitaliseringen, og derfor står også de litterære analysene i sentrum for denne boken.

Mer presist forsøker jeg å la analysene mine følge tre overordnede tematikker som bidrar til å belyse både litteraturen og litteraturens digitale omgivelser. Den første temakretsen knytter seg til spørsmålet om hvordan digitale teknologier på ulike måter setter spor etter seg i litteraturens former. Her skiller jeg mellom to ulike perspektiver. På den ene siden diskuterer jeg hvordan digitale skrive- og medieteknologier direkte eller indirekte preger den estetiske formen til det jeg kaller den «papirbaserte» litteraturen, litteratur som i utgangspunktet er skrevet med tanke på den trykte boken som medium, det vil i realiteten si en stor del av den norske samtidslitteraturen. På den andre siden retter jeg blikket mot de nye litterære formene og sjangrene som er i ferd med å vokse frem med utgangspunkt i ulike digitale publikasjonsplattformer. Som vi skal se, kan dette blant annet dreie seg om interaktive og multimodale bøker tilpasset nettbrettene funksjonaliteter, det kan dreie seg om ulike former for nettbasert litteratur, og det kan dreie seg om litterære eksperimenter i ulike sosiale medier.

Den andre overordnede temakretsen knytter seg til spørsmålet om hvordan og i hvilken grad digitaliseringen avspeiler seg i forfatternes tematiske utforskninger. Her undersøker jeg blant annet på hvilken måte ord, begreper og tenkemåter knyttet til de digitale teknologiene finner veien inn i litteraturen. Jeg spør hvordan samtidslitteraturen forholder seg til den viktige diskusjonen om hvilke konsekvenser den digitalteknologiske utviklingen har

for den enkelte, for kulturen og for samfunnet som helhet. Og jeg antyder hvordan litteraturen kan bidra til en bedre forståelse av de digitale omgivelsene som vi alle er en del av. Som i all annen litterær analyse er det vanskelig å skille mellom den formmessige og den tematiske innflytelsen fra digitaliseringen. I de konkrete analysene vil disse to perspektivene derfor overlappe hverandre.

Den tredje temakretsen som analysene i *Litteratur i en digital tid* forsøker å utfolde, knytter seg til spørsmålet om hvordan de digitale endringsprosessene bidrar til å utfordre eller forandre våre tradisjonelle forestillinger om litteraturen, den litterære teksten, forfatteren og leseren. Som allerede nevnt har vårt begrep om litteraturen lenge vært knyttet til forfatteren på den ene siden og til boken som medium på den andre. Langt på vei kan man hevde at det er bokutgivelsen som gjør den skrivende til «forfatter». Og det er forfatternavnet som garanterer den litterære kvaliteten. Men hva skjer når forbindelsen mellom boken og forfatteren utfordres av alternative digitale publikasjonsplattformer? Kan man være forfatter uten å utgi bøker? Og hvilke tekster vil vi forholde oss til som litterære når boken ikke lenger fungerer som det definerende mediet?

Denne boken har to hoveddeler. I den første delen, «Litteratur i digitale omgivelser», retter jeg blikket først og fremst mot den papirbaserte litteraturen. Ambisjonen med kapittel 2, «Å skrive i en digital tid», er å tegne et oversiktsbilde over det litterære landskapet i samtiden og fremvise ulike posisjoner som dagens forfattere etablerer eller inntar i møtet med den digitalteknologiske utviklingen. Jeg fokuserer på hvordan digitaliseringen tematiseres eller på annen måte reflekteres i litteraturen, og et av de sentrale spørsmålene er hvordan skriveteknologiene, enten de er analoge eller digitale, bidrar til å forme den litteraturen som blir skrevet. Kapitlet baserer seg på så vel forfatterintervjuer som rene litterære analyser, og blant forfatterne vi møter, er Tomas Espedal, Agnes Ravatn, Kjersti Annesdatter Skomsvoll, Isabell El-Melhaoui og Audun Mortensen. I kapittel 3, «Bøker i en digital tid», presenterer jeg ulike teoretiske perspektiver på noen

av de posisjonene, tendensene og fenomenene som presenteres i kapittel 2, men kapitlet gjør også rede for grunnleggende kjennetegn ved digitale tekster generelt og ved e-bøker og lesebrett mer spesielt. Forholdet mellom e-boken, papirboken og den litterære teksten er en sentral tematikk: Hva er de estetiske konsekvensene av e-bokens fremvekst, og hva skjer med papirbokens status når stadig mer tekst leses digitalt?

I den andre hoveddelen, «Litteraturen bortenfor boken», ser jeg nærmere på litterære former som har sitt utspring i ulike digitale medier, og som i større eller mindre grad sirkuleres uavhengig av papirboken. I kapittel 4, «Litteratur i sosiale medier», undersøker jeg sosiale medier som en mulig litterær publikasjonsplattform. Hvilke formmessige muligheter tilbyr de sosiale mediene, og hvilken betydning har valg av medium for litteraturens status og dermed for resepsjonen? Kapitlet analyserer utgivelser fra blant andre Marit Eikemo, Frode Grytten og Pål Norheim, det rommer et intervju med Linnéa Myhre, og det spør hvordan litterære nettsamfunn som for eksempel Wattpad kan komme til å forandre litteraturen og det litterære landskapet i fremtiden. De aller fleste tekstene jeg analyserer i kapittel 4, har – til tross for deres opprinnelse i ulike sosiale medier – blitt publisert i bokform. I kapittel 5, derimot, «Skjermlitteratur», vender jeg blikket mot litterære tekster som utelukkende kan leses eller fremvises på skjerm. Kapitlet kartlegger kort sagt den «heldigitale» eller «digitalt skapte» litteraturen og de ulike formene og sjangrene som er i ferd med å vokse frem i tilknytning til nettbrettene som publikasjonsplattform. Kapitlet trekker linjer bakover til den elektroniske litteraturen, men retter blikket primært mot den multimodale og interaktive «brettlitteraturen». Barnelitteraturen står sentralt, og gjennom en rekke konkrete eksempler, og gjennom analyser av blant annet Åshild Kanstad Johnsens *Kubbe lager skyggeteater*, fremviser kapitlet noen av de estetiske mulighetene som de nye teknologiene tilbyr samtidens forfattere.